

Începutul și evoluția învățământului în Pocruia, județul Gorj

Gheorghe Călescu

Resumé

L'étude presente le développement de l'éducation dans le Pocruia, comté Gorj, au début de l'établissement de première école dans le village jusqu'aujourd'hui. Pour cette étude l'auteur s'appuie sur de nombreux documents inédites à la fois des Archives Nationales Service Central Historiques, ainsi que les documents local.

Mots-clés: éducation, école, examen, modernité.

De la transmiterea orală din generație în generație s-a ajuns, în perioada trecerii la feudalism, la organizarea școlilor de chilie în mănăstiri.

Mănăstirile au fost primul adăpost al instrucțiunii în Gorj și în toată țara. În special în Mănăstirea Tismana egumenii după exemplele vechi învățau pe ucenicii lor români limba slavă și îi puneau de prescriau diferite manuscripte așa că de aici ieșeau toți acei cunoscători de carte atât pentru trebuința statului, cât și a bisericii și a daraverilor dintre locuitori.

În chiliile bisericilor de prin orașe și sate s-a putut face și școala românească sub conducerea preoților și a cântăreților mai ales pentru poporul de jos în care limba slavonă pătrundea cu greu, căci el își rostea gândurile sale în graiul strămoșesc¹.

Mănăstirea Tismana a sprijinit înființarea de școli pe lângă bisericile satești.

Alexandru Ștefulescu relatează: „între anii 1807-1819, fiind egumen la Mănăstirea Tismana, Dionisie Lupu, locuitorii din Pocruia au cerut scutire de dăjdie pentru un oarecare Lațco sin Popa Macarie pe care aceștia îl luaseră la biserica făcută de ei (după pomelnic 1807) ca să le învețe copiii carte, Dionisie Lupu obține scutire de dăjdie pentru Lațco cu condiția ca sătenii din Pocruia să zidească la poarta bisericii chilii pentru locuința dascălului și școală pentru învățarea copiilor”².

Această locuință a existat, peste drum de poarta bisericii ale cărei urme

1 Alexandru Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tipografia N. D. Miloșescu, Târgu-Jiu, 1904, p. LVII.

2 Grigore Pupăză, C. Cheznoiu, *Istoria învățământului din Gorj*, Editura Neweast, Târgu-Jiu, 2005, p. 14.

se văd și astăzi în grădina lui Gheorghe Guran, teren obținut de bunicul său la împroprietărirea din 1864.

Înființarea școlilor de stat s-a făcut pe baza prevederilor Regulamentului Organic, după 1830, mai întâi școli naționale în capitalele de județ și începând cu anul 1838 școli sătești în Muntenia.

În 1838 Școala Publică din Târgu-Jiu s-a transformat în Școala Normală, cu un rol important în pregătirea învățătorilor pentru noile școli. Aceștia proveneau mai ales din rândul slujitorilor bisericii.

În anul 1838 s-a înființat școlile în județul Gorj, printre care și cele din Pocruia, Isvarna și Sohodol, sate care au făcut parte, din 1864 până în 1968, din comuna Pocruia³.

Din acest an au început recrutările de candidați de învățători. Aceștia erau desemnați de sate, trimiși cu raport subocârmuitorului care-i trimitea la profesorul școlii județene pentru a vedea dacă au nivelul de pregătire corespunzător. Trebuia să îndeplinească și criteriul de vârstă, cel puțin de 20 ani, uneori și mai tineri.

Cursurile la Școala Normală cu candidați aveau loc în timpul verii. Ele durau, de obicei, de la 23 aprilie până la 1 iulie și de la 16 august până la 26 octombrie. După două-trei veri de pregătire candidații, în urma unui examen, primeau titlul de învățători⁴.

În 1838 au fost recrutați 52 candidați, în 1840, 17, printre care și Constantin Drăgescu din Sohodol, în 1843, 35, printre care și Matei Grecu din Pocruia⁵.

Problema cea mai grea era materialul didactic și în special tablele numite în documente „*lancastrice*“, „*lancasteriene*“ care suplineau lipsa manualelor, mai ales pentru copiii ai căror părinți nu puteau să cumpere manualele necesare. Acestea formau „*trupuri*“ de table, un „*trup*“ având 100 de table. O școală avea dreptul la un „*trup*“. Cu timpul un „*trup*“ a ajuns la 162 de table, adică 31 de silabisism, 12 de catehism, 16 de rugăciune, 24 de Sfânta Scriptură, 34 din testament și 45 de aritmetică⁶.

Cu toate greutățile, la 19 octombrie 1841, Școala Normală din Târgu-Jiu a distribuit table lancasteriene la 160 școli, Pocruia fiind la Nr. 40 din tabel, Isvarna la 38 și Sohodol la 39. Acest program a fost îndeplinit de directorul Școli Stancioviți⁷.

Până în 1845 nu am găsit date despre cine a funcționat la Școala din Pocruia, probabil preotul satului sau vreun cântăreț. De la această dată îl găsim

3 Arhivele Naționale, *Anuarul general al Instrucțiunii publice pe anul școlar 1864-1865*.

4 Gheorghe Gămănesci, Vasile Arimia, Petre Rădulea, *Școala gorjeană în contextul dezvoltării învățământului românesc*, vol. I, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2007.

5 Petre Rădulea, Gheorghe Gorun, *Istoria Colegiului Național „Spiru Haret”*, vol. I, Editura Rhabon, Târgu-Jiu, 2005.

6 Gheorghe Gămănesci, Vasile Arimia, Petre Rădulea, *Școala gorjeană în contextul dezvoltării învățământului românesc*, vol. I, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2007.

7 Arhivele Naționale, *Ministrul și Instrucțiunii Publice*, Dosar 24/1840, p. 96.

învățător pe Matei Grecu, cel care fusese recrutat candidat de învățător în 1843, cu un salariu de 54 lei și 20 parale pe trimestrul ghenarie, februarie și martie; 54 de lei și 20 parale pe trimestrul aprilie, mai și iunie; 53 de lei pe trimestrul iulie, august și septembrie și 57 de lei și 20 parale pe trimestrul octombrie și noiembrie, total 49 lei și 20 parale.

Subrevizorul Andrei Zăicoianu a primit pe aceleași trimestre sumele: 5 lei, 5 lei și 28 parale, 5 lei și 12 parale și 5 lei și 30 parale.

Suma primită de învățător și subrevizorul Andrei Zăicoianu de la subocârmuirea Plaiului Vulcan a provenit de la familiile locuitoare în acest sat din cei 2 lei legiuți pe an de la: 109 familii tr. I, 109 tr. II, 106 tr. III și 115 tr. IV (octombrie-noiembrie).

La Școala Sohodol a funcționat Constantin Drăgescu cu simbrie, pe trimestrul ianuarie, februarie și martie de 31 lei și 2 parale, subrevizorul Andrei Zăicoianu revenindu-i 3 lei și 18 parale din suma totală de 34 lei și 20 parale.

La Școala Isvarna, Ion Ghiorma a primit un salariu pe trimestrul ianuarie, februarie și martie de 31 lei și 2 parale, iar subrevizorului Andrei Zăicoianu 3 lei din suma totală de 30 lei de la familiile acestui sat⁸.

Școlile din cele 3 sate au funcționat cu învățătorii amintiți până în 1848, când revoluția a fost înfrântă, școlile satești și orășenești au fost închise ca măsuri represive împotriva învățătorilor și profesorilor participanți la mișcarea revoluționară.

Domnitorul Barbu Știrbei a repus în vigoare regimul școlar al Regulamentului Organic, pe baza căruia a elaborat „*Așezământul pentru reorganizarea învățaturii publice în Principatul Moldovei*“, în 1851 și în Țara Românească în 1850. Era preocupat să realizeze un învățământ cât mai apropiat nevoilor poporului și nu unor privilegiați.

La 20 noiembrie 1857 divanele ad-hoc din cele două principate au adoptat hotărârea privind „*instrucțiunea publică gratuită și obligatorie în toate orașele și satele*“.

La 15 ianuarie 1858 s-au redeschis școlile la sate, la început prin unirea mai multor sate, astfel Pocruia a fost unită cu Tismana și Vânăta și a rezultat **Școala Tismana, Pocruia și Vânăta**, cu învățătorul Gheorghe Popescu pe lunile februarie, martie și aprilie cu 34 de elevi. Obiectele de învățământ: purtarea, lipsirea, scrierea, silabisismu, Sfânta Scriptură, calculu, rugăciuni, istoria sfântă.

Purtarea este notată la toți elevii cu *b*, scrierea cu 1 și 2, calculu cu 1 și 2, istoria sfântă cu 1 și 2.

Pe luna aprilie, pe lângă obiectele arătate, mai are și rezultatele trimestrului al II-lea, unde sunt: purtarea, lipsirea și gradul învățătorului. Purtarea este notată cu *b* la toți elevii, gradul învățătorului la fiecare elev este 1 sau 2, vezi Anexa 1⁹.

Cu același învățător a funcționat și pe lunile: aprilie, mai, iunie, iulie și
 8 Arhivele Naționale, *Vornicia din Lăuntru*, Dosar 69/1845, Inventar 848 și Dosar Nr. 207/1846.
 9 Arhivele Naționale, *Min. C. I. P.*, Dosar Nr. 231/1858, p. 178-180v.

august cu 125 de lei și idem pe: septembrie, octombrie, noiembrie și decembrie.

La aceeași dată, 15 ianuarie 1858 Sohodolul s-a unit cu Isvarna și Costeni și a rezultat Școala Isvarna, Sohodol și Costeni cu învățătorul Petre Velican, cu leafa pe: aprilie, mai, iunie, iulie și august 1858 de 125 lei; septembrie, octombrie, noiembrie și decembrie de 100 lei¹⁰.

La 1 decembrie 1859 a fost numit învățător în satul Pocruia, Matei Grecu cel care fusese învățător și înainte de 1848. Adresa a fost semnată de directoriu I. Maiorescu, la 20 aprilie 1859¹¹.

În 1862-1863 Școala Comunală Pocruia, cu învățătorul Matei Grecu funcționa cu:

- despărțitura I 22 elevi și 12 eleve;
- despărțitura a II-a cu 19 elevi și o elevă;
- despărțitura a III-a cu 6 elevi.

Total – 47 elevi și 12 eleve, cel mai mare număr de elevi față de școlile din jur.

Școala din Sohodol nu a mai apărut în documente, și e posibil să fi fost inclusă la Școala din Pocruia și nici Școala Isvarna¹².

Salariul pe ianuarie, februarie și martie 1864 a fost de 150 lei cu o taxă de 15 lei. Aceeași sumă a primit-o și pe: mai, iunie și iulie 1864.

În acest an apare din nou Școala Isvarna și Costeni cu învățătorul Dumitru Popescu, plătit cu aceeași sumă, 150 lei, cu o taxă de 15 lei, rest 135 lei¹³.

Școala avea la despărțirea I 15 elevi, despărțirea a II-a 10 elevi și la despărțirea a III-a 17 elevi, total 42 elevi și 11 la grădini¹⁴. Învățătorul Matei Grecu a funcționat până în luna octombrie 1864.

Începând de la 16 noiembrie 1864 numărul școlilor s-a restâns la Pocruia a apărut Școala Pocruia-Isvarna, cu învățătorul Gh. Popescu cu următoarele date: etate 27 ani, 3 clase primare, numit în post la 1864, școală înființată în anul 1838 populația comunei 323 familii, cu 20 elevi în clasa I, 15 în clasa a II-a, 7 în clasa a III-a și două puncte pentru clasa a IV-a (apar pentru prima dată clasele) total 42 elevi.

Matei Grecu nu mai este prezent la nicio școală din jur, iar Dumitru Popescu de la Școala Isvarna-Costeni este transferat la Școala Celei-Costeni, plaiul Vulcan, districtul Gorjiu, pe trimestrul ianuarie, februarie și martie 1865¹⁵.

Gheorghe Popescu a venit la Școala Pocruia-Isvarna în trimestrul ianuarie, februarie și martie 1865, plătit cu 135 lei¹⁶.

10 Ibidem, Dosar Nr. 3135/1858, p. 155.

11 Ibidem, Inventar 2535, Nr. 9/1865, Nr. 3676/1859, aprilie 20, fila 58.

12 Ibidem, Inventar 2534, Nr. 91/1865, p. 2 verso și p. 20.

13 Ibidem, Inventar Nr. 2535, 1864/1866, Nr. 492/1864.

14 Ibidem, Dosar Nr. 503/1864.

15 Biblioteca Academiei Române P II 7151 I. Anuarul general al Instrucțiunii publice pe anul școlar 1864/1865, anul al II-lea, București, Imprimeria Statului, 1868, litera B.

16 Arhivele României, *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice*, 1864/1866, Nr. 718/1865.

Din statul de plată și de prezență al personalului didactic din școlile județului Gorjiu, pe trimestrul octombrie 1868 reies următoarele: cu numărul și data ordinului de numire 55 017 din 16-11-1864 avea un salariu pe lună după bugetu de 18 lei și 52 b., salariu pe timpu ce se cuvine a se manda 55 lei și 55 b., taxa de 10% 5 lei și 56 b., salariu ce se cuvine a se răspunde în memoriu 49 lei și 99 b¹⁷.

În dovada de la 28 august 1869, se arată că: „Școala acestei comune s-au reparatu în bună regulă cu toate cele trebuincioase mobile, întrânsa conform ordinului Domnului Subprefectu, Nr. 4846 și spre încredințare am datu acesta dovadă spre a fi credută”¹⁸.

Dumitru Popescu a venit de la Câlcești în trimestrul octombrie 1872 și a înlocuit pe Gheorghe Popescu¹⁹.

În 1874 a scris o scurtă monografie a satului Pocruia, cerută de minister, care se află la Biblioteca Academiei Române.

Fiind din Racoți și având greutăți a demisionat din acest post cu începere de la 15 noiembrie 1874.

La 1 noiembrie 1867 a fost reînființat postul de învățător la Școala din Sohodol, ocupat de Gheorghe Schintee, care a absolvit clasele primare și a fost recomandat, prin adresa Revizoratului Școlilor din județul Doljiu-Gorjiu-Mehedinți, ministerului cu adresa Nr. 274 din 27 octombrie 1867 conform art. 365 de Gorjiu²⁰.

Din statul de plată și de prezență a personalului didactic din Școlile județului Gorjiu, pe trimestrul octombrie 1868, reiese că Gheorghe Schintee de la Școala Sohodol, cu numărul și data de numire 279 din 27 octombrie 1867 avea un salariu pe lună după buget de 18 lei și 52 b, salariu pe timpu ce se cuvine a se manda 55 lei și 55 b taxa de 10% 5 lei 56 b, salariu ce se cuvine a se răspunde în numerariu 49 lei și 99 b²¹.

Din statul de plată al învățătorilor comunali rurali din plaiul Vulcan, districtul Gorjiu, pe trimestrul ianuarie 1870, Școala Sohodol nu a mai apărut, învățătorul Gheorghe Schintee a fost mutat la Școala Costeni, cu salariu de 55 lei și 55 b, rețineri de 10% suma cuvenită 50 lei. Elevii din satul Sohodol au mers la Școala Pocruia, ca și cei din Isvarna.

În locul rămas vacant la Școala Pocruia, după demisia învățătorului Dumitru Popescu a fost transferat Ioan Bocean, învățător al Școlii de gradul al II-lea din com. Topești, plaiul Vulcan din 1865, care a cerut prin petiție, să fie mutat la Școala Pocruia, unde avea domiciliul, de la 1 ianuarie 1875. Cererea s-a

17 Ibidem, Inventar 3536/1867-1869, Nr. 742/18868.

18 Ibidem, Inventar 3536/1867-1869, Nr. 16.

19 Ibidem, Inventar 2537/1870-1876, Nr. 575/1872, p. 132.

20 Arhivele României, Inventar 3536/1867-1869, Anul 1867.

21 Ibidem, Inventar 3536/1867-Nr. 742/1868.

aprobat și cu această dată și-a început activitatea la această școală²².

„Școala funcționa într-un local vechi, în care era și Primăria comunei Pocruia și cuprindea copiii din satele acestei comune (Pocruia, Isvarna și Sohodol); avea o lungime de 8,25 m, largă de 5,32 m și înaltă de 2,32 m, avea 5 bănci, un scaun și două table, iar ca material didactic două hărți geografice“ (Monografia Școlii).

Constantin Purecu l-a înlocuit pe Ioan Bocean la 4 aprilie 1880. Învățător rural cu gradul I-iu, se pare că nu și-a făcut datoria față de școală și pentru faptul că avea două gospodării una la Costeni și alta la Padeș și fiind la distanță destul de mare nu venea regulat la școală.

Pentru aceasta, din Pocruia a fost trimisă la minister o reclamație a lui Toma Semenescu în 1887, prin care se arătau mai multe lipsuri: *„din cauza depărtării nu vine regulat la școală; sunt 3 ani de când programa școalelor rurale s-a modificat, prelungindu-se la 6 ani de studiu, timp în care nu a terminat nici un elev acest curs...ocupându-se mai mult de politică și afacerile sale; a falsificat acte publice în comuna Aninoasa, pentru care se află înaintea justiției gata a-și lua penalitatea“*.

Reclamantul cerea o anchetă urgentă și serioasă care să constate aceste lipsuri și înlocuirea acestuia cu el, absolvent normalist în comună.

Ca răspuns, în ziua de 7 martie 1887, revizorul șef Sadoveanu, împreună cu subprefectul I. Bibescu s-au deplasat în localitate pentru a cerceta punct cu punct cele arătate în reclamație. Pentru lipsurile constatate propune ministerului o pedeapsă aspră și retragerea gradului I ca nemeritându-l, dându-se altui învățător²³.

Ca urmare a acestei inspecții, prin adresa Ministrului către revizorul școlar Târgu-Jiu: *„Școala rurală de gr. I din comuna Pocruia (Gorj) la care funcționează D. Constantin Purecu să se retrogradeze la gr. II, iară în locu-i să se ridice la gr. I Școala de gr. II din comuna Godinești, unde funcționează dl.I. Dobrescu (pag. 100)“*²⁴.

Cu începere de la 1 octombrie 1887 Școala Pocruia a fost trecută la gr. II și în locu-i Școala Godinești de gr. II a fost ridicată la gradul I.

Învățătorul Constantin Purecu de la Școala Pocruia a fost trecut la gradul II cu salariu corespunzător gradului II de 60 lei în loc de 90 lei²⁵.

Din statul de leafă și gradațiunea învățătorilor din județul Gorjiu pe luna octombrie 1892, învățătorul Constantin Purecu avea 10 ani de serviciu, 90 lei retribuțiunea și 27 lei pentru gradațiunea, total 117 lei. Rețineri pentru Casa

22 Ibidem, Inventar 2537/1870/76, Nr. 28/1874, p. 126, 127 și 128.

23 Arhivele României, Registrul general, Nr. 13886-12/2, 1877 Inventar 2538, Dosar 44/1887, p. 100, 101.

24 Ibidem, Inventar 2538, Dosar 44/1877, p. 63-192/1887.

25 Ibidem, Inventar 2538, Dosar 300/1887.

Pensiilor 11% - 11,70% , suma plătită 105,30²⁶ lei. Aceeași sumă a primit-o învățătorul până în august 1896.

Începând din luna septembrie 1896, Constantin Purecu a fost transferat la Școala Costeni, în locul lui Dem. Diaconescu, transferat și el în al doilea post, la Școala Godinești. În locul lui, la Școala Pocruia a fost transferat Simion Popescu de la Școala Runcu²⁷.

Născut în comuna Topești în anul 1870, cu Școala Normală, încadrat în învățământ în 1890 a venit la Pocruia în 1896 și a funcționat până în 1906. Cu o pregătire temeinică a avut și rezultate foarte bune.

Printre elevii care au frecventat școala, din Sohodol, (*în Sohodol nu exista școală*), care au mers mai departe: Drăghescu Constantin care a ajuns colonel și a trăit în București și Drăghescu Pavel, maior medic, decedat în 1914. Dintr-o notă atașată la pagina a 6 a a istoricului Școlii Pocruia, învățătorul Matei Popescu (1900-1980), născut în satul Sohodol arăta: *„Drăghescu Pavel, colonel medic, moare în 1914 cu ocazia autopsiei unui soldat mort de o boală epidemică, s-a tăiat puțin cu bisturiul în timpul operației, când și-a prevăzut moartea, exprimându-se celor cu care lucra și ajuns acasă a spus același lucru soției. A murit tânăr și avea șansa să ajungă general. Se mai știe că atunci când s-a prezentat la Liceul Militar pentru admitere a obținut la toate probele scrise nota 10, iar la oral răspunzând foarte bine, însă fiindcă era îmbrăcat cu cioareci de dimie și opinci a dat naștere unei discuții între membrii Comisiei și s-a găsit un boier care i-a cumpărat un costum de haine pentru a nu face școala de râs“.*

Cu învățătorul Simion Popescu a început un nou secol, în care învățământul a avut o continuă dezvoltare. Cei interesați vor găsi amănunte în Cartea „Pocruia – străveche vatră de istorie și civilizație gorjenească“, capitolul „Instrucțiunea publică“, autori: Gh. Călescu și Maria Călescu, Editura Ager, 2004.

²⁶ Ibidem, Inventar 2539, pe 1893-1900.

²⁷ Ibidem, Inventar 2539, pe 1893-1900, Nr. 44/1896, Școlile rurale din județul Gorj, lefuri, gradații, state, plasa Tismana, județul Gorj.

Catalogu
de notele școlarilor din școala satelor unite Tismana, Pocruia și Vânăta, pe luna aprilie 1858

Anexa 1

Rezultatul trimestrului II

Nr. crt.	Numele și prenumele	Purtare	Lipsirea	Scierea	Sf. scriptură	Calculu	Rugăciuni	Istoria sănătă	Aritmetică	Purtare	Lipsirea	Gradul învățătorului
1.	Pătru Velcu	b	11	1	-	1	-	-	1	b	13	1
2.	Vasile Velcu	b	12	1	-	1	-	-	1	b	13	1
3.	Nicolae Bădițoiu	b	13	1	-	1	-	-	1	b	13	1
4.	Ioanu Vădiciană	b	-	1	-	1	-	1	1	b	-	1
5.	Ioanu Plăcintă	b	-	1	-	1	-	1	2	b	-	1
6.	Ioanu Popescu	b	5	1	-	1	1	-	2	b	7	2
7.	Ioanu Popescu	b	-	1	-	1	1	-	-	b	-	2
8.	Ioane Cârpiță	b	12	1	-	1	1	-	2	b	12	2
9.	Ioan Bădițoiu	b	15	7	-	2	2	-	-	b	20	2
10.	Matei Popescu	b	-	2	-	1	-	1	2	b	1	2
11.	Matei Bârnoare	b	19	2	2	1	-	-	-	b	29	2
12.	Alecsandru Popescu	b	-	1	-	1	1	-	2	b	-	2
13.	Gh. Gh. Velcu	b	3	1	-	1	-	2	2	b	-	2
14.	Gh. Gh. Mindoiu	b	-	2	-	2	2	-	2	b	-	2
15.	Nicola Istodoru	b	-	1	-	1	-	-	1	b	-	1
16.	Grigoru Negrea	b	13	1	-	1	1	-	2	b	13	2
17.	Iacovu Dăcanu	b	-	2	-	2	2	-		b	-	2
18.	Costandinu Dincă	b	20	2	-	1	1	-		b	32	2
19.	Alecsandru Vlăduțu	b	-	2	-	1	1	-		b	-	2
20.	Ioan Todorescu	b	18	1	-	1	-	-	1	b	23	1
21.	Ștefanu Popescu	b	-	1	-	1	-	-	1	b	-	1

22.	Ivanu Velcu	b	-	2	2	2	-	-		b	2	2
23.	Mihaiu Stăvariu	b	4	2	2	2	-	-		b	5	2
24.	Nicolae Stănușu	b	14	2	1	2	-	-		b	17	2
25.	Nicolae Neprea	b	7	1	2	2	-	-		b	7	2
26.	Vintilă Procopie	b	10	2	2	2	-	-		b	12	2
27.	Gh. Gh. Verboncu	b	17	2	2	2	-	-	-	b	20	2
28.	Nicolae Biacă	b										
29.	Ioanu Burtu	b										
30.	Costandinu Rusta											
31.	Ioanu Râcoina											
32.	Ilie Gălețescu											
33.	Costace Popescu											
34.	Vasile Bululete											

Acești șapte din urmă nu au urmat toată luna.

Învățătoru Gheorghe Popescu